

480 Ft (MME-tagoknak térítésmentes)

MADÁRTÁVLAT

Madártani és természetvédelmi folyóirat

XIII. évf. 4. szám – 2006/4.

222 parlagisas-fióka • Madarászúton Gambiában • Budapest természeti értékei

22 SASFIÓKA

Sikerrel zárul az első hazai LIFE-Nature program

© I HORVÁTH MARTON FELVÉTELEI

2005 év végén a Magyarországon jelenleg futó 13, Európai Bizottság által támogatott LIFE-Nature program közül az elsők között zárult le az MME parlagis-as-védelmi programja. A 430 oldalas zárójelentést még jelenleg is értékeli Brüsszelben, azonban a sikeres bírálat-hoz biztató előjelnek tekinthető, hogy programunkat két bizottsági kiadvány is mintaprojektként említi, valamint, hogy 2006 májusában a több mint 700 aktív LIFE projekt közül a „hónap projektjének” választották.

A program három éves időtartama alatt 35%-kal (54-ről 73-ra) nőtt a Magyarországon ismert parlagis-as-párok száma, összesen 222 fióka repült ki a megfigyelő-hálózatunk által folyamatosan ellenőrzött fészkekből. A nemzeti parkok segítségével korlátoztunk veszélyeztető emberi tevékenységeket, gyógykezeltünk és vadróptettünk kézre került madarakat, visszahelyeztük a fészkekből viharban kiesett fiókákat.

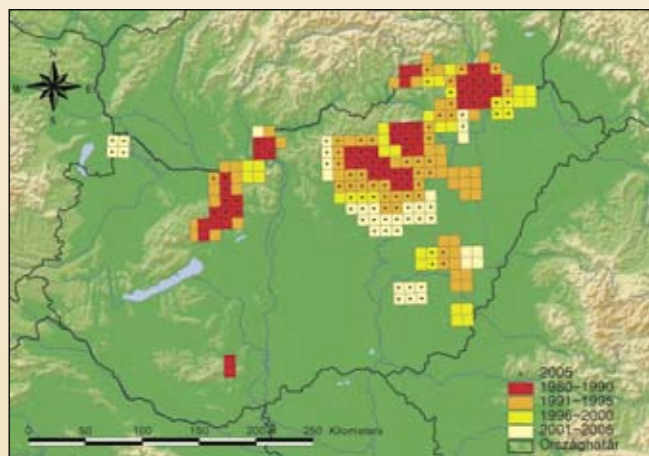
Több mint húsz ezer elektromos szigetelt gyártattunk és számos műfészket helyeztünk ki. A világon valószínűleg először keltettünk ki mesterségesen mentett parlagis-as-tojásokat és a hazai programok közül először alkalmaztuk az állatok műholdas nyomkövetésének módszerét. A számos kutatás eredményeképpen kidolgozott parlagis-as-védelmi javaslatok az egyik legrészletesebb hazai fajvédelmi háttéranyaggá válhatnak. Rendszeres sajtóhírek közreadásával, sajtótájékoztatók szervezésével és ismert személyiségek bevonásával sikerült jóval 400 fölé növelni a fajról és a programról hírt adó sajtómegjelenések számát, így projektünk hazánkban az egyik legismertebb természetvédelmi programmá vált.

Reméljük, hogy aktív parlagis-as-védelmi programunkat a nemzeti parkokkal együttműködve a jövőben tudjuk folytatni, hiszen továbbra is számos munkát kell elvégezni, hogy a világszerte

veszélyeztetett faj hazai állományának növekedését biztosíthassuk. Az idei évre már sikerült támogatókat szereznünk: az MME 2006-os parlagis-as-programját a BirdLife International és a Lush Retail Ltd. (UK) támogatja.

PROJEKT-LELTÁR (2003 + 2004 + 2005)

- Fészkelőpárok: 65 + 69 + 73
- Sikeresen költő párok: 43 + 41 + 55
- Kirepült fiókák: 69 + 63 + 90 (összesen: 222)
- Gyűrűzött fiókák: 31 + 36 + 70 (összesen: 139)
- Elpusztult tojások: minimum 16 + 33 + 19 = 68 (ebből megtalálva: 11 + 26 + 13 = 50)
- Elpusztult fiókák: minimum 6 + 11 + 10 = 27 (ebből megtalálva: 5 + 9 + 9 = 23)
- Elpusztulva talált kifejlett parlagi sasok: 5 + 4 + 11 = 20

- Parlagis-as-monitoringban résztvevők: 81 fő (5 MME-alkalmazott, 36 önkéntes, 40 nemzeti parki alkalmazott)
- Parlagis-as-monitoring terepi napok: mintegy 3'000
- Rendszeresen ellenőrzött potenciális territóriumok: 110 (15 000 km²)
- Újonnan azonosított territóriumok: 23
- Fiatal madarak újonnan azonosított időszakos megtelepedési területei: 9
- Komplex parlagis-as-monitoring adatbázis és térinformatikai rendszer: 1
- Új adatok a monitoring adatbázisban: mintegy 13'000
- Rádiós nyomkövetővel felszerelt fiatal madarak: 17
- Rádiós nyomkövetővel bemért előfordulások: 487
- Műholdas nyomkövetővel felszerelt fiatal madarak: 9
- Műholdas nyomkövetővel bemért előfordulások: mintegy 1 800
- Országos elektromososzlop-felmérés: 3 (2004.11, 2005.04, 2005.09)
- Országos elektromososzlop-felmérésekben résztvevők: 132 fő
- Ellenőrzött elektromos oszlopok: 6 477
- Megtalált áramütött madarak: 877 (46 faj, 39 290 000 Ft eszmei értékben)
- Legveszélyesebb közepfeszültségű vezeték szakaszok digitalizálása: mintegy 2300 km
- Legyártott szigetelők: 21 622 (10 811 oszlopra)
- Országos téli sasszinkron: 2 (2004-2005)
- Országos téli sasszinkronokon résztvevők: 126 + 148 fő
- Megfigyelt teelő sasok: 268 + 284
- Kirakott műfészkek: 40 (21 költés, 29 kirepült fióka)
- Őrzött fészkek: 2 (4 kirepült fióka)
- Fészkek kamerával figyelt költések: 3 (5 kirepült fióka)
- Mesterségesen keltetett és repatriált fiókák: 2 (7 mentett tojásból)
- Repatriált kifejlett madarak: 7 (9 élve kézre került madárból)
- Veszélyeztető emberi tevékenység korlátozása (nemzeti parkokkal): mintegy 25
- Veszélyeztetett fészkek áthelyezése költés előtt: 5

- Meghatározott táplálékmaradványok: 772
- Genetikai vizsgálatokhoz begyűjtött vedlett tollak: 1 878
- Parlagis-as-élőhelyek földhasználati térképezése: 760 km²
- Parlagis-as-élőhelyek zsákmányállat-felmérése: 200 km²
- Kiadványok:
 - Parlagi sasos poszter: 7 000 pd
 - Parlagi sasos kártyanaptár: 12 000 pd
 - Parlagi sasos póló: 200 pd
 - „A parlagi sas védelme a Kárpát-medencében” kiadvány (8 oldal): 550 pd
 - „Parlagis-as-védelem a Kárpát-medencében 2002-2005 – Összefoglaló jelentés” (15 oldal): 500 magyar és 500 angol pd
 - „Közepfeszültségű szabadvezetékek és madárpusztulás Magyarországon” kiadvány (30 oldal): 500 pd
- „Elektromos oszlopok és madárvédelem” leporelló (6 oldal): 1'000 pd
- „Parlagis-as-védelmi kezelési javaslatok” könyv (158 oldal): 200 magyar és 200 angol pd
- Parlagis-as-védelmi, -kutatói módszertani leírások: 21
- Érzékeny Természeti Terület parlagis-as-védelmi kezelési javaslata: 1 (Bükkalja)
- Különleges Madárvédelmi Terület bővítési javaslat: 1 terület (Észak-Jászság)
- Honlap: www.imperialeagle.hu
- Projekt találkozók: 4
- Szakmai előadások: 34
- Sajtóhírek: 18
- Sajtótájékoztatók: 8
- Sajtómegjelenések: 415 (112 újságcikk, 74 rádió-, 46 TV- és 183 web-riport)

Mesterségesen keltegetett sasfőka

Szülőre várva

Gyűrűzés után

HÁTTÉR

A LIFE-Nature természetvédelmi keret támogatásához szükséges hazai önrészt a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium biztosította. A védelmi program során együttműködtünk az illetékes nemzeti parkokkal (BNP, HNP, KMNP, DINP, FHNP, ANP, BFNP), valamint környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőségekkel.

Köszönjük mindenkinek, aki segítséget nyújtott a program végrehajtásához! Külön köszönet jár azoknak, akik terepi adatgyűjtésükkel lehetővé tették, hogy szinte naprakész információk legyen az összes magyarországi parlagisas-pár-

ról és az őket veszélyeztető tényezőkről: Balázs István, Balázs Tibor, Barta Zoltán, Bartha Csaba, Bedő Péter, Béres István, Bezeczy Árpád, Boldogh Sándor, Borbáth Péter, Czíkora János, Csonka Péter, Darányi László, Demeter Gábor, Domboróczki Gábor, Dudás Miklós, Ecsedi Zoltán, Feldhoffer Attila, Ferenc Attila, Firmánszky Gábor, Fitala Csaba, Fodor István, Forgách Balázs, Gedei Lóránt, Guterth Miklós, Harangi István, Harmos Krisztián, Juhász Tibor, Jusztin Balázs, Kazi Róbert, Kazsu Attila, Keskeny Attila, Klébert Antal, Kleszó András, Kovács András, Kovács Béla, Kozma László, Kozma Péter, Kupai Dávid, Lázár Viktor, Lóránt Miklós, Losonczy László, Majercsák Bertalan, Mihók József, Molnár István Lotár, Monoki Ákos, Monori György, Nagy Lajos, Nagy Tamás, Németh Ákos, Oláh János, Őze Péter, Palatitz Péter, Papp Ferenc, Petrovics Zoltán, Pigniczki Csaba, Pongrácz Ádám, Prommer Mátyás, Puskás László, Rózsa Dávid, Sali István, Seres Nándor, Serfőző József, Siklósi Máté, Solt Szabolcs, Solti Béla, Spakovszky Péter, Suta Sándor, Szabó Attila, Szegedi Zolt, Széll Antal, Szitta Tamás, Tar János, Tihanyi Gábor, Tóth Imre, Tóth László, Tóth Tamás, Tőgye János, Urbán László, Urbán Sándor, Váczi Miklós, Ványi Róbert, Varga Zsolt †, Vasas András, Viszló Levente, Zalai Tamás.

A program egyes akcióihoz nélkülözhetetlen segítséget kaptunk további szakértőktől és szervezetektől: ÁESZ (Frank Tamás, id. és ifj. Ősz Gusztáv, Pásztor Gyula, Dudás Péter, Faragó Zsoltné, Kopányi Imre, Mezei László, Wisnovszky Károly), Bernd-Ulrich és Christiane Meyburg, Bihari Zoltán (Debreceni Agrárcentrum), BNPI (Csikos Valéria, Dudás György, Dudás György, Duska József, Ferencz Attila, Kovács Károly, Schmotzer András, Szabó Szilárd, Tóth László), Boldogh Sándor (ANPI), Danko István (Zemplinske Muzeum), Dellei Adrienne (HM NTSZ), Déri János (Hortobágy Madárkórház), ÉMÁSZ (Szabó József, Takács Géza), Erdei Péter (Fauna Rt.), FÁNK (Molnár Viktor, Sós Endre), FŐMI (Váradi György, Vass Tamás), Frank Tamás (Pro Silva Hungaria), Guterth Miklós, Hajdú Mihály (Domoszló), Halas

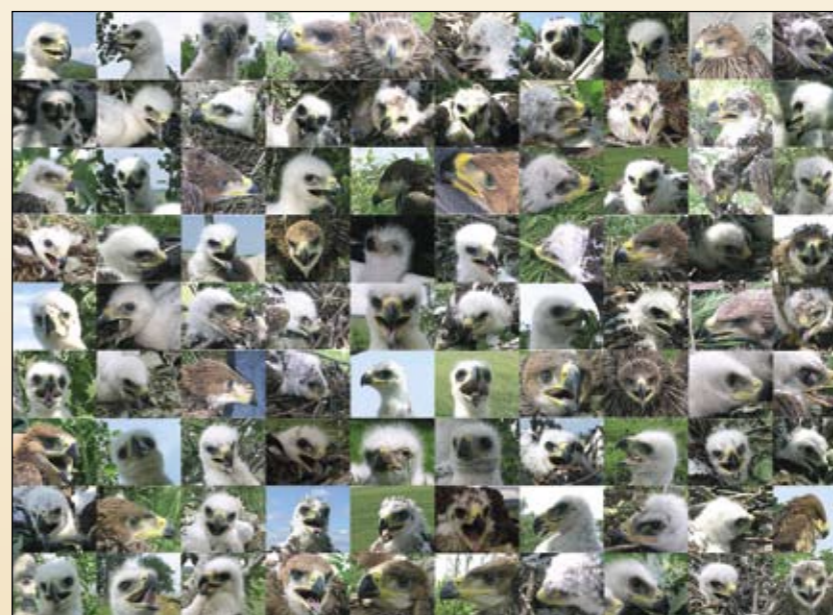
Műtét közben

János (Bodony), Hám István és Hajnalka (Újvidék), HNPI (Gábor Tamás, Kis Róbert, Olajos Péter), Horváth Ferenc (ÖBKI), Jana Táborská, Kalmár Lajos (OGyK), Kelemen József (KRF), Kovács Szilvia (SZIE ÁOTK), KvVM, TvH (Bakó Botond, Haraszthy László, Magyar Gábor, Sashalmi Éva, Schmidt András, Sódor Márton, Tóth Péter, Zsembery Zita), Lubomir Peske, Mihók József, Michael J. McGrady, MME (Drexler Szilárd, Egyházy Ágoston, Fülöp Gyula, Görögh Zoltán, Halmos Gergő, Horváth Zsolt, Karcza Zsolt, Márta Kriszta, Nagy Károly, Nagy Zsolt, Pogonyi Ágnes, Szabó Balázs, Szilvácsku Zsolt, Trautmann Tamás, Vándor Barbara, Zsohvoszky András), Molnár Mihály (JNSZM NTSZ), Németh István (ELTE),

Nikola Stojnic (Újvidék), Nógrádi Tímea (MTV), ONTSZ, Központi Szolgálat (Szalkai Gábor, Tóth Miklós, Varga Zsolt), Pintér István (FVM), RPS (Demeter Gábor, Jozef Chavko, Lucia Bobakova, Monika Kovacova, Slavka Siryova), Standovár Tibor (ELTE), Szabó Attila, SZIE, VVT (Csányi Sándor, Heltai Miklós, Lehoczki Róbert, Szemethy László), Tamás Enikő, Urbán Pál (Egererdő Rt.), Váczi Olivér, Várnagy Dávid, Vili Nóra (SZIE ÁOTK), Wichmann Gábor (BirdLife Austria).

Horváth Márton, Kovács András, Demeter Iván, Fatér Imre és Bagyura János

Az elmúlt évek fiókái

Röntgenkép

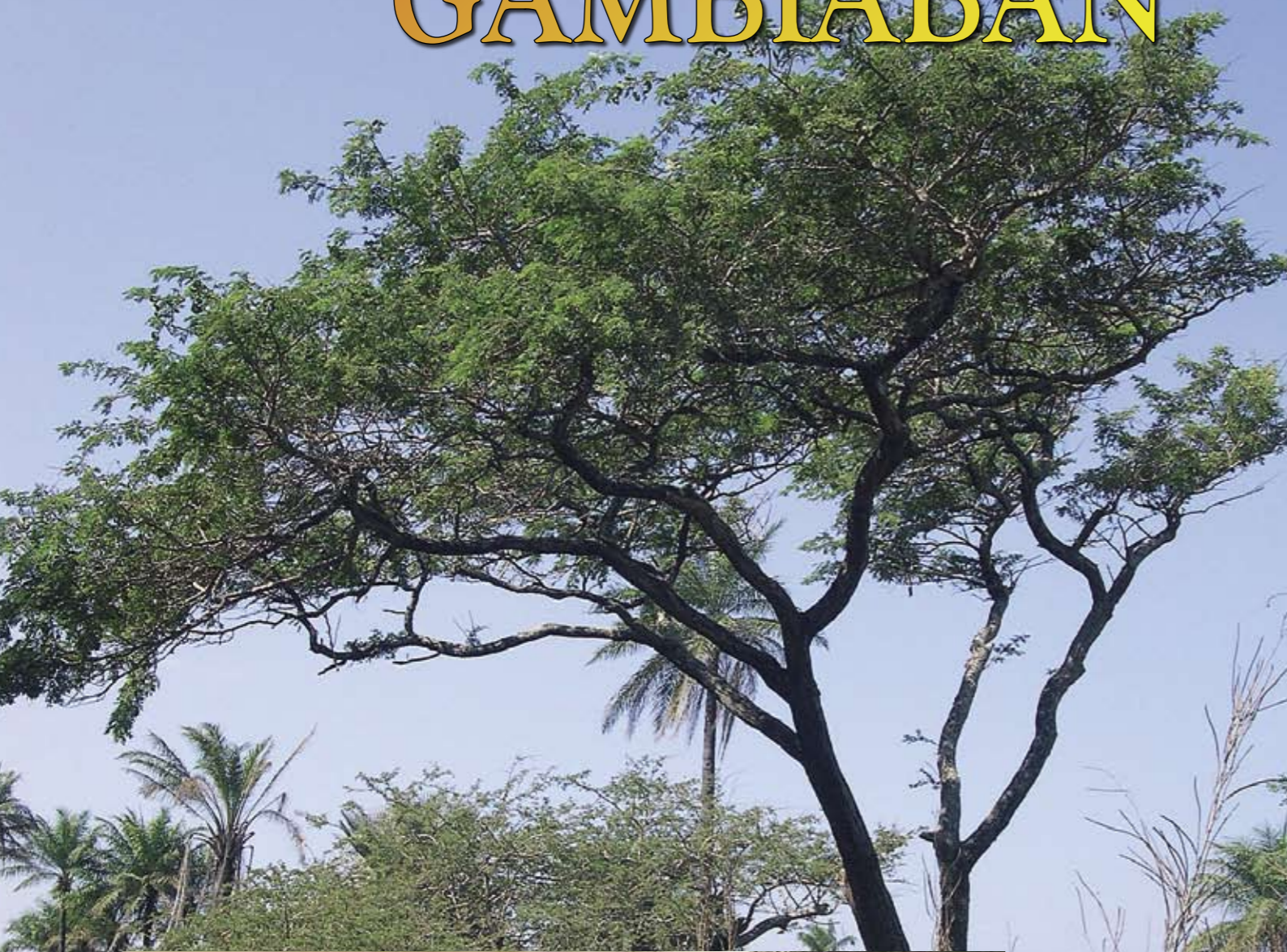

Szabadság...

Leendő saskutató?

MADARÁSZÚTON GAMBIÁBAN

2005. decemberében Simay Attilával alkalmunk nyílt eljutni Nyugat-Afrika legkisebb országába, Gambiába. A kéthetes madarászúra ötlete a Tatai Vadlúd Sokadalom alatt merült fel bennünk.

Ez a Szenegálba ékelődő miniállam korábban angol gyarmat volt, hivatalos nyelve az angol, amely nagyban megkönnyítette a dolgunkat a helyiekkel való kommunikációban. Az angol mellett a mandinka, a volof és a fula nyelv is használatos. Gambia az azonos nevű folyó és az azt övező síkságon terül el. Hegymászó bakancsra semmiképpen sincs szüksége az ideutazóknak, ugyanis az ország legmagasabb pontja 53 méter! A lakosság jelentős része a mezőgazdaságban dolgozik, azonban egyre jobban fejlődik a térség idegenforgalma is. Elsősorban az Egyesült Királyságból jönnek nagy számban turisták, akik főként a kellemes, zsúfoltnak nem mondható óceánparton található üdülőkhöz érkeznek a november végétől májusig tartó időszakban. Rengeteg charter-járat közlekedik elsősorban Londonból, illetve Manchesterből Gambiába. A mi repülőutunk Milánón és Manchesteren keresztül vezetett el az Atlanti-óceán partján fekvő Banjulba, a fővárosba. A hosszú és fárasztó repülőút végén, kiszállva a repülőből, a budapesti fagyból a 30 fokos hőségbe érkezünk meg. Ahogy a repülőt elhagytuk, azonnal néhány, számunkra új fajt sikerült látnunk. Ráadásul az Európából már jól ismert pásztorgém (*Bubulcus ibis*) csapatai is a szemünk elé

A legújabb kutatások szerint a Gambia folyó partvidéke már időszámításunk előtt kétezer évvel lakott volt, és már Hannibál is említést tesz erről a tájról útleírásában. A XV. században a portugálok vonták fennhatóságuk alá első alkalommal a területet, és bár a franciák, illetve a hollandok is szerették volna meghódítani, végül az angolok jártak sikerrel. Az ország 1965-ben nyerte el teljes függetlenségét, azonban 1981-ben Szenegállal megalakították a Szenegambia Konföderációt, mígnem 1989-ben felbontották a szerződést.

A *Coracias cyanogaster* a hazai szalakóta közeli rokona

Nyugati lármásmadár

Az *Alcedo cristata* az európai jégmadárhoz hasonlít

Csuklyás keselyű

kerültek. Útiterünk két fő részből állt: az első napokban a tengerpart közelében elhelyezkedő védett, madártani szempontból értékes területeket szeretnénk volna felkeresni, míg a túra második részében az ország belsejében, a folyó mentén található madarászhelyekre

akartunk ellátogatni. Mivel semmit sem foglaltunk le előre, így az első komoly feladatunk a szálláshelyek és az utazás megszervezése volt, amely meglepően könnyen sikerült. Már az első napokban rengeteg új madárfajt láttunk, sokszor olyan forgalmas helyen, mint például a

Madarak itt is, ott is

Gambia hivatalos pénzneme a dalasi. Mivel főleg kis címletek léteznek, ezért váltáskor egy nagy zacskónyi pénzt kaptunk. Szinte minden bankjegyen található madárbrázolás, az 50-esen például egy búbosbanka látható. A madarak egyébként kedvelt szimbólumok másutt is: a helyi sör címkéjét türkiz halkapó díszíti.

Északi szavannacerkóf

A *Glaucidium perlatum* a törpekuvukok helyi képviselőjeA *Halcyon chelicuti* a nagyobb termetű jégmadarak közé tartozik

alkalmunk nyílt az Európából érkezett, itt telelő fajok megfigyelésére is, mint például a gyurgyalag, a fülemüle, a rozsdás csuk, a déli geze stb. A leggyakoribb fajnak a csuklyás keselyű (*Necrosyrtes monachus*) számított, amelyet szinte mindenhol láttunk. Legnagyobb számban a városokban és falvakban fordul elő, ahol a dögökkel és egyéb maradványokkal táplálkozik. Ritkábban került szem elé a pálmakeselyű (*Gypohierax angolensis*), amely különlegessége, hogy gyümölcsöket is fogyaszt. A Gambiába érkező madarászok számára kihagyhatatlan, Afrika egyik legpompásabb madarának, a veszélyeztetett feketenyakú koronásdarunak (*Balearica pavonina*) a becsértése, amelyet Gambiában szinte már csak egyetlen helyen, mégpedig egy ráktenyésző farm tavain (illetve azok közelében) lehet megfigyelni – némi adományért cserébe. Talán az út egyik legnagyobb élménye volt a Gambia folyó mangrove-erdejébe szervezett hajóút. Itt sikerült megfigyelünk a már említ-

Nílusi krokodil

Haranggém

tett bűvárcsibét, a góliátgémet, és még sok egyéb, csak ezen az élőhelyen előforduló madárfajt. A madarak mellett természetesen találoztunk emlősökkel is. Két majomfaj (északi szavannacerkóf, nyugati vöröskolobusz) egyedeit sikerült látnunk, amelyek sok esetben elég szelídeknek bizonyultak, mivel a turisták rendszeresen etetik őket. Szintén nem madarakhoz köthető, és már nem is annyira kedves élményünk a szavannán élő mérgeskígyókhoz fűződik. Több alkalommal találoztunk különböző fajokkal alkonyatkor, illetve esti madarászatok alkalmával, elsősorban a füves területeken. Egyik esetben lappantyúkeresés közben mintegy 5 méterre mozdult meg a lábunk mellett – a helyi vezető elmondása szerint – egy kobra. Be kell valljam, mi nem pazaroltuk az időt a faji bélyegek alapos megfigyelésére, hanem rögtön továbbhaladtunk... Egyébként csak nagyon szerencsétlen esetben történhet marás, ugyanis legtöbbször a kígyók már a lépések zajára elmenekülnek. Már nem annyira közelről, de sütkérező nílusi krokodilokat (*Crocodylus niloticus*) is sikerült megfigyelni az Abuko természetvédelmi területen. A megfigyelőtoronyban elhelyezett kis füzetben azt olvashattuk, hogy egyikük nemrég egy gogót (*Scopus umbretta*) fogyasztott el. Egy alkalommal mi is közeli „barátságba” kerülhetünk volna ezzel a hullóvel, amikor egy ibiszfajt kerestünk egy, a folyó által elöntött facsoportban, amiről közben kiderült, hogy krokodilok kedvelt tartózkodási területe. A helyi emberek javaslatára letettünk róla, hogy tovább keressük ezt a madarat.

A tengerparton is alkalmunk nyílt megfigyelni néhány érdekességet, mint például királycsérekét (*Sterna maxima*), kenti csérekét (*Sterna sandvicensis*) és két szulát (*Morus bassanus*).

Az utolsó napon már csak pihentünk a szállásunkon, ahonnan ott élő hollandok segítségével jutottunk el a repülőtérré.

Az eltelt két hét alatt rengeteg élménnyel és tapasztalattal gazdagodtunk. Szilveszterkor pedig belekóstolhattunk egy igazi afrikai buli hangulatába is.

Lendvai Csaba

A FŐVÁROS TERMÉSZETI KINCSEI

A Rákospatak mente

Fővárosunkat minden magyar ember ismeri; nevének hallatán mindenkiben más vélemény fogalmazódik meg, hiszen változatosságát tekintve az egyik legizgalmasabb európai nagyváros. Külföldön is ismerik gyógyfürdőit, a világörökség részét képező Budai várat, Millenniumi Földalattiját és még számos kultúrtörténeti értékét. Mégis sokan rossz véleménnyel vannak Budapestről. Sokan költöztek el innen az utóbbi években a környező településekre azzal az indokkal, hogy élhetetlen, lakhatatlan és nem élvezhető az itteni élet.

Erről a kettősségről a fővárost ismerők mindegyike rendelkezik tapasztalatokkal. Egyben azonban a legtöbb ember egyetért: egy városban a természet kincsei és a vadon élő állatvilág számára nem megfelelő az az élet, amelyet az ember maga körül kialakított. Az esetek többségében sajnos ez igaz is. Valóban nehezen lehet elképzelni, hogy egy

ekkora nagyvárosban keressük, figyeljük a természet apró rezdüléseit, mint Budapest. A legtöbben a várostól távol elterülő hatalmas erdőkhöz, a végtelen pusztákhoz, a néptelen, embertől legtávolabb levő helyekhez kötik az élővilág gazdagságát, az „igazi” természet jelenlétét. Persze legtöbbször az nem tűnik fel számunkra, ami a legszembeűnőbb, ami mellett nap mint nap elsétálunk, hiszen néha a legegyszerűbb dolgok maradnak rejtve előttünk. Ha például egy villamos- vagy buszmezgállóban várakozva kicsit az emberek feje fölé tekintünk, biztosan észreveszünk egy ablakpárkányon üldögélő csókapárt, vagy egy házak felett keringő vörös vércsét, esetleg az utcák között vijjogva cikázó sarlósfecskeket. Ezek az élmények általában az emberek előtt rejtve maradnak, észrevehetetlenek, pedig csak egy kicsivel kell nyitottabb szemmel és füllel járni az épületek között, és csak egy kissé kell feljebb néznünk a megszokottnál. Ha a belváros élővilága mellett tudatosan kezdjük keresni a budapesti élményeket – a cinkotai Naplástónál, a Rákospatak környékén, vagy éppen Soroksár beépítetlen területein – rádöbbenhetünk, hogy Budapest még mennyi természeti kincset rejt magában. Ilyen gazdag élővilággal csak kevés nagyváros büszkélkedhet kontinensünkön. Máshol azonban érződik, hogy a lassan eltűnő élővilágot sokkal jobban megbecsülik, mint nálunk, talán pont azért, mert már nem hétköznapi élmény az emberek számára a városi természettel való találkozás. Budapesten ez szerencsére mindenkinek megadatik még, de ha nem vigyázunk rá

kellően, hamarosan eljuthatunk a túlzottan mesterséges európai nagyvárosok sivárságához!

Az évek során összegyűjtött adatok során kiderült, hogy Budapest közigazgatási határain belül több mint 240 madárfajt és csaknem 150 védett növényfajt találtak napjainkig a szakemberek. Ez a páratlan gazdagság mégis méltatlanul kevés megbecsülést kap, a kutatók szűk körén kívül csak kevesen hallottak fővárosunk természeti nevezetességeiről. Pedig az adatok tovább sorolhatók: a védett területek nagysága több mint 3000 hektár és az oltalmat élvező felszíni, valamint felszín alatti természeti értékek száma a 300-at is meghaladja! A legrégebbi védett terület 62 éve létesült (Pálvölgyi-barlang felszíne)! Megdöbbentő adatok, igaz?

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Budapesti Helyi Csoportját ez a gazdagság motiválta arra,

Mocsári nőszirom

Szibériai nőszirom

A barázdabillegető a patak környékének rendszeres költőfajai közé tartozik

hogy 1996-ban beindítsa a Budapest-felmérés programot, noha akkor még egyáltalán nem sejtettük, mekkora fába vágjuk a fejszénket. A Csoport tagjaival, valamint érdeklődő Budapestiekkel eleinte ritkábban, majd mind nagyobb rendszerességgel és szervezettséggel kezdtek járni a város védett és védelemre érdemes természeti értékeit. Talán furcsán hangzik, de több mint 10 évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy megfelelően megismerjük a várost. Ehhez többszáz órányi kintlétre és több ezer fénykép elkészítésére volt szükség és természetesen az ismeretanyag még korántsem teljes!

Ebből a munkából szeretnék közreadni minden érdeklődőnek egy kis szeletet, amely – remélhetőleg – még közelebb hozza az itt élőket környezetükhöz. Remélni szeretném, hogy – ha csak házszálynira is – mindenki szemében felér-

A szénalepkefajok előszeretettel látogatják a rétek virágait

Darázspók

tékelődik fővárosunk és színeiből egyel többet fogunk látni a jövőben.

Az alábbiakban néhány fővárosi láp-pal szeretném megismertetni az olvasót, amelyek közül több a közelmúltban törvényes oltalmat is kapott!

Kevesen tudják, hogy Magyarországon a folyószabályozások és a síkvidéki vizes területek lecsapolása után is milyen sok mocsár, láp maradt fent napjainkig.

A legismertebbek talán a Nyírségben, illetve a Kisalföldön található, az országhatárhoz közel. Nagy kiterjedésű még a fővárostól alig 35 kilométerre fekvő Ócsa–Dabasi-turjánvidék is. Ezek az élőhelyek olyan ritka növénytársulásoknak, növény- és állatfajoknak adnak otthont, melyek közül több sehol máshol nem találja meg életfeltételeit hazánkban. Védelmük, fennmaradásuk ezért kiemelten fontos, azon túl is, hogy tájképileg egyedülálló egy májusi–júniusi

időszakban orchideáktól, nősziromoktól, lepkektől tarkálló láprét.

A természetvédelemmel foglalkozó szakemberek a lápok védelme érdekében minden ilyen élőhelyet ún. *ex lege* oltalomban részesítettek. A természet védelméről szóló törvény – amely ezt kimondta – csaknem tíz éve, 1997 január elseje óta van érvényben. A védelmüket megerősítendő, 2002-ben rendelet formájában kiadták a lápkatasztert, amely felsorolja a hazánkban ismert összes hazai lápot. Ennek kihirdetése nyomán fővárosunk is érintetté vált e tekintetben. Budapesten ugyanis hat összefüggő, nagy kiterjedésű terület került be a kataszteri felsorolásba, jól mutatva, hogy a hajdani óriási vizes élőhelyek még napjainkban is itt rejtőznek közvetlen közelünkben.

A lápok közül sajnos több komoly veszélyeknek van kitéve, ugyanis védelmükről szinte senki nem tud. Néhányuk azonban – elszigeteltségüknek köszönhetően – még meglepő épségben fenn tudott maradni.

A Rákos-patak mentén két törvényes oltalmat élvező területet is találunk, amelyek között hasonló gazdagságú – de védeltséget sajnos nem élvező – vizes élőhelyek húzódnak. Ismerkedjünk meg velük!

Budapest és környékének kisvízfolyásai közül a Rákos-patak a legjelentősebb. Hossza több mint 50 kilométer, fővárosi szakasza meghaladja a 20 kilométert. A közigazgatási határtól kezdve a patak betonmederben fut, mely elősegíti ugyan „könnyebb kezelhetőségét”, de természetvédelmi szempontból kevésbé kívánatos. Mivel a víz áthatolhatatlan korlátok közé van szorítva, a legtöbb vizes élőhely eltűnt környékéről. Azonban a szabályozási munkák ellenére sem lehetett igába hajtani teljesen a patakot, ugyanis több helyen még ma is táplál kisebb-nagyobb mocsarakat, lápokot, nádasokat.

Rákoscsaba vasútállomás környékén például nádasokkal tarkított puhafás ligeterdőt találunk, mely több kilométer hosszan kíséri a patak medrét. Madárvilága igen változatos, az idős fák sok énekesmadarat vonzanak.

Vonuláson megfigyeltünk már fekete- és fehér gólyát, valamint hamvas rétihéját is. A vasútállomástól nyugatra kopárabbá válik a patak mente, a fák jórészt elmaradnak, a nyíltabb terepé lesz a főszerep. Tavasszal itt időszakos vízállások alakulhatnak ki, melyen récék, szárcsák, esetenként cankók pihennek meg hosszú vándorútjuk során. A folyásirányt tovább követve, a nyíltabb részek elmaradnak, s eltűnnek Rákoskeresztúr panelépületei is. Ahol a hatvani vasútvonal keresztezi a Rákos-patakot, ott találjuk az első védett lápot. A patak ezen szakaszának északi oldalán végighúzódó vadregényes puhafás ligeterdők és a közöttük megbúvó nádas-, illetve lápos foltok méltán kapták meg a védeltséget. A XVII. kerületben megbúvó terület ugyanis nemcsak természeti értékei, hanem tájképi megjelenése miatt is jelentős. A lápot sajnos kettészeli az előbb említett vasútvonal és a közelben fut a Keresztúri út is, háboríthatatlansága mégis biztosított. A terület viszonylag körülményesen közelíthető meg, parkolóhelyek és buszmegállók ugyanis nincsenek a közelben. Valószínűleg ennek köszönheti fennmaradását is.

A Rákos-patak másik védett lápjától sokban különbözik, ugyanis szinte az egész terület fákkal borított. Ha a Csekút utca irányából közelítünk, már messziről feltűnik egy zárt, zömmel nyárból álló erdő, mely a vasúti töltés után fűzkeivel keveredik. A legértékesebb rész pont itt, a töltés környékén kezdődik. Ezen a helyen ugyanis egy kis méretű, feltűnően épen maradt lápfolt rejtőzik több védett növényfajjal. Megtalálható itt a keskenylevelű gyapjúsás, vagy a téli sás is. Mindkettő hazánk védett növényfajai közé tartozik. A zömmel náddal borított területen fel-feltűnik a serevényfűz néhány csoportja, amely szintén a lápok egyik jellegzetes növénye. Budapesten ezek a fajok csupán egy-két élőhelyen találhatók meg. A láptól nyugati irányba haladva egészen a Határmalom utcáig végig erdős területeket találunk. A védett terület kelet-nyugati irányban nyúlik el jobban, teljes hossza kb. 1,5 kilométer, míg szélessége alig 300 méter.

A patak közelsége és az idősebb faál-

A fehér zászpa levelei...

...és virágzata

lomány sok zavarásra érzékenyebb állatfajt idevonz. Jelentős a vidék harkályállománya: több párban költ a zöld küllő, illetve a nagy fakopáncs. Mindkét faj állandó lakója az erdőknek. Télen, amikor az állóvizek befagynak, a hegyi billegető néhány példánya jelenik meg rendszeresen a patak mentén. Ez a faj hazánkban hegyvidéki patakok mentén költ szórányosan, de télen a sík vidékekre húzódik. Megfigyelése Budapesten kevés helyen lehetséges csupán. Télen a pintyfélék vegyes csapatában gyönyörködhetünk. Tavasszal a kétélűek veszik birtokba a vízfoltokat, nyári időszakban azonban sok szúnyogra számíthat az idelátogató. A rovarvilág gazdagsága más fajok tekintetében is szembetűnő, mélyreható vizsgálatok azonban még nem történtek a területen ebben a témában.

A Rákos-patak másik védett lápja már a kőbányai (X. kerületi) szakaszon található, melynek élővilága – az előzőéhez hasonlóan – rendkívül gazdag. A keresztúri úton, a 67-es buszról leszállva az ember nem is gondolná, hogy a természet kincsei után kutasson itt, hiszen a nagyméretű üzemsarnokok és telephelyek látványától inkább szabadulni kívánnánk. A forgalmas főút két oldalán ugyanis ilyen területek húzódnak végig, melyek azonban jótékonyan elrejtik a Rákos-patak medrét. A Tűzök utcán elindulva először kisebb-nagyobb épületek, kerítések között vezet utunk, de pár száz méter múlva már azt vesszük észre, hogy egy ligetes erdőfoltban sétálunk. Szerencsés esetben – ha koratavasszal járunk itt – megfigyelhetjük amint a fák törzse vízben áll, emlékeztetve

A dolmányos varjú az utóbbi években egyre gyakoribbá válik a patak mentén

Erdei békával mindkét védett lápon találkozhatunk

minket arra milyen vadregényes lehetett a hajdani Rákosmente. Ez az időszak a kétélűeké: főleg a reggeli és esti órákban a békák kuruttyolásától hangos a vidék. Kecsebékák, zöld varangyok és más fajok keresik társaikat a vizek környékén. A fákon örvös galambok turbékolnak, és rendszeres megtelepszik az elhagyott szarkafészkekben egy-egy pár vörös vércse, valamint kabasólyom. Télen ugyanitt az énekesmadarak csapatai lelnék biztonságos menedékre. A nagy fák ugyanis megfelelő táplálékot és védelmet nyújtanak a zord hónapok idején.

A ligetes részt elhagyva, a patak északi oldalán hirtelen kinyílik a táj és hatalmas, nádassal, bokrokkal, elszórt nyárligetekkel tarkított terület tárul elénk. Az út jobb oldalán találjuk a Rákos-patak budapesti szakaszának egyik legnagyobb nádfoltját. A terület ezen része talán az április-májusi időszakban a legizgalmasabb: Ilyenkorra ugyanis megérkezik

Az egyre gyakoribb tőkés récéket egész évben megfigyelhetjük a patakánál

az összes hazai nádi énekesmadarunk, melyek közül többen lelnék otthonra a területen. Kevés helyről mondhatjuk ezt fővárosunkban. A nádasok döntő többsége ugyanis mára már eltűnt, ezért nádi madarainknak alig maradt megfelelő élettere a városban. A cserregő- és énekes nádiiposzáta, a nádi tücsökmadár azonban megfelelő élőhelyet talál magának itt, több pár is költ minden évben a területen. Ritkán pillanthatjuk meg őket, leginkább énekük árulja el jelenlétüket. A vidék állandó lakója hosszú évek óta egy pár egerészölyv is, amelyek méltóságteljes, lassú röptükkel hívják fel magukra a figyelmet. Rendszeresen megfigyelhetjük továbbá a barna rétihéja egy-egy példányát, de csak tavasztól-őszig, a telet tőlünk délebbre tölti. Vonulás során a madárvilág olyan képviselői is előkerülnek innen, melyek Budapesten, sőt még a város környékén sem fészkelnek, de tavasszal és ősszel megjelennek a területen. Ilyenkor érdemes az eget kémlelni,

hiszen egészen érdekes fajokkal találkozhatunk. A nagy kiterjedésű, beépítetlen sík vidék minden évben idevonz néhány fehér gólyát, de előkerült innen a fekete gólya, sőt a rétisas is! Persze ezek megfigyeléséhez igen nagy szerencse szükséges. A nádasok a növények terén is számos ritkaságot rejtenek magukban. A kistűzű aszatnak kisebb állománya él itt, amelynek Budapesten jelenleg csak Soroksáron ismert másik populációja. Ezen kívül szép számmal találunk mocsári csorbókát a nádasok szélén, amely szintén védett növényfajunk.

Látszik, hogy a két terület – illetve a patak egész fővárosi szakasza – az év bármely szakában tartogat az idelátogató számára meglepetéseket, látnivalókat. Az élővilág gazdagsága a régebbi kutatások eredményeiből jól ismert, de az utóbbi évtizedek során fokozatosan elhanyagolták a vidéket és csak a közelmúlttól kapott ismét nagyobb figyelmet. A területen sajnos általános jelenség a szemetelés, illetve az illegális személtelések, melyet időről-időre eltüntetnek az illetékesek, sajnos kevés sikerrel, mivel a szemétkupacok folyamatosan „újratermelődnek”. A kőbányai láp keleti végében pedig egy lovarda is működik, melynek hatására az ottani vizes élőhelyek a védettség ellenére eltűntek. Ahhoz, hogy ezek a kis maradványterületek még fennmaradjanak a jövő generációi számára is, több figyelmet kellene rájuk szentelni, hiszen ha az egyes területek értékeivel tisztában vagyunk, tudatosan védhetjük környezetünket.

Ha a természet kincseinek nem csak otthonunktól távol, hanem kertünkben, parkjainkban is figyelmet szentelünk, ezzel nem csak a minket körülvevő élővilágnak teszünk jót, hanem saját magunk életét is szebbé, harmonikusabbá tehetjük. Gondoljunk erre akkor is amikor fővárosunk méltatlanul elhanyagolt vidékein barangolunk!

Ezúton szeretném megköszönni Fülöp Andrásnak és Pintér Balásznak a területek megismerésében, valamint a felmérésekben nyújtott nélkülözhetetlen segítséget.

Bajor Zoltán

Madárles Dunakeszi árterén

Sokszor a nemzeti parkok, természetvédelmi területek vagy *Natura 2000* területek határain kívül találunk olyan értékes madárélőhelyeket, amelyek addig rejtve maradtak előttünk.

Dunakeszi Duna-ártere is egy ilyen kincs – lenne, ha tehetnénk valamit a folyamatos területbeépítések, crossmotorosok és a szeméthyegyek ellen. Sajnos a főváros közelsége is érezteti hatását. Mindennek ellenére újabb és újabb meglepetésekkel ajándékoz meg engem – mint állandó helyi madárászt – a terület. E szűk keretek között most csupán néhányat szeretnék ismertetni azon rengeteg megfigyelési adatomból, amelyeket az évek során magaménak tudhatok.

Amint az köztudomású, a Duna elsősorban téli vízi vendégeiről nevezetes. Ezt én is csak alátámasztani tudom. Hiszen például 2001-ben csaknem három héten át jegesrécéket figyelhettem meg, ráadásul egész közelről. De láthattam ugyanitt 2004–2005 telén sarki- és északi búvárok egész garmadáját is. Az is tény, hogy egyébként az év más részében – a tőkés récék kivételével – nemigen látható más réce. Ezért örömteli számomra egy-egy récefaj felbukkanása. Ilyen a csörgő réce, amely többször is, gyakrabban párban tiszteletét teszi, illetve a kendermagos-, a füttyülő-, egy alkalommal a cigányréce, és egyszer-egyszer bőjti réce is. Az utóbbi két évben a csonttollúak is meglátogattak. 2004–2005 telén csupán egy, míg az idején pontosan 31 alkalommal észleltem őket! Tavasszal a ligeterdők nyújtanak zöld utat átvonuló illetve visszatérő fajainknak. Ilyen módon minden évben megjelenik a kormos- és az örvös légykapó, egyszer pedig kis csapat tüzesfejű királyka lepott meg a város egyik kis patakjának, a Csurgónak „erdejében”. Egyik évben a nyár végén csaknem egy

hónapon át egy kis kócsag vadászatott a túlparton. A gyurgyalagok mindig nagy számban vonulnak át. Három éve még le is szálltak a Katona-dombnak nevezett homokdomb környékén, de ennek sajnos már rég nem örülhetek. Rendszeres tavaszi vendégként meg-megmutatkozik az erdei szürkebegy is. Egy-egy alkalommal fekete gólya kering a magasban, fehér rokona pedig többször is a városon keresztül tér haza vándorútjáról. A barna rétihéja csupán alkalmi átrepülő, de az idején tavaszi nagy árvíz nyújtotta kedvező táplálékszerzési lehetőséget kihasználva több példány is megmutatta magát. A tavasz még gyakran nyújt érdekességeket a Dunán is: kormos-, fehérszárnyú- és fattyúszerek libegnek át a folyó fölött alacsonyan. Érdekes, korai megfigyelésem volt a kormos szerkőről 2004 február elejéről. Egy márciusi napon átrepülő halászsas tisztelt meg jelenlétével, majd közvetlenül utána egy fiatal rétisas is átsiklott. A lúdvonulás tetőpontja a térségben március és október körül van, amikor többszáz, hosszú, V-alakú csapatok húznak át gágogva az égen. Ezeket a csapatokat lilikek, vetési- és nyári ludak alkotják. A partimada-

rak sem kerül el Dunakeszit, különösen a nagy tavaszi áradások idején nem. Ilyenkor megfordult már itt piroslábú-, réti-, erdei-, szürke cankó, bíbicek repültek szerelmesen és sárszalonna reppent a magasba. 2003 nyár végén tavi cankó is megjelent a Duna partján. Billegetőcankó tavasztól őszi gyakran még éjszaka is hallható, egész nyáron látható. Fészkel itt erdei fülesbagoly, amelynek fiókáitól hangosak a forró nyári éjszakák. Igen érdekes, jelentős dunakeszi madarászbarátnőm, Gránicz Laura megfigyelése, azaz megfűlése, ugyanis 2005 nyarán napokon keresztül hallotta a haris jellegzetes hangját a lakótelep közelében fekvő, foltokban nádasos, füves területéről. Ugyanitt lappantyú is szokott pirregni.

Természetesen még rengeteg emlékezetes és érdekes megfigyelésről tudnék beszámolni, de legyen ennyi most elég ahhoz, hogy lássuk: akármilyen jellegtelenné tűnő, erősen zavaró környezetben is élünk, mindig kínálkozik alkalom a madármegfigyelésre, csak egyszerűen ébernek kell lenni és arcunkat mindig az ég felé kell fordítani.

Forintos Nikolett

Muray Róbertről

75. születésnapja alkalmából

Egyszer Muray Róbert olyasfélért mondtam nekem, hogy az, amit ő csinál, az speciális, sajátos képzőművészet, hiszen munkásságában az ismeretterjesztés áll a középpontban. Valóban, ha műveit, kiállításait nézzük, azonnal különös következtetésekre juthatunk képzőművészet és ismeretterjesztés viszonyáról. Az ő esetében az a különös és egyedi, hogy úgy művész, hogy egyben ismeretterjesztő, s ez fordítva is igaz. Ilyen pedig nagyon ritkán van! Munkáinál fontos tudnunk, hogy nála sohasem látunk csak a fantáziában létező állatot, élőlényt. A művészet gazdag története bizonyítja, hogy mennyiféle fantázialény jelenik meg a műveken, de a mi művészüknél nem. Nála mindig csak létező, valóságos élőlényeket látunk, s ezért minden műve szinte tudományos állatmegfigyelés eredménye, ugyanakkor a művészeti ábrázolás, megjelenítés minden kritériumának is eleget tesz. A művész olyan helyekre, olyan pillanatok látványába viszi el műve nézőjét, s olyan helyzeteket, állatokat fest meg, amelyeket mi, külső érdeklődők, erdőben sétálók szinte sohasem látunk, s így a természet és állatvilág kimeríthetetlen gazdagsága és mélysége tárul fel előttünk – a képzőművészet által.

Vagyis Muray Róbert a valóságot ábrázolja, de úgy, olyan látványban, olyan élményben, amely csak a kivételezetteknek – például neki – adatik meg, hogy aztán mindezt hallatlanul erős tehetséggel, empátiával, kivételes felkészültséggel képpé alakítsa. Így lesz a tudományos állatmegfigyelésből, ismeretterjesztésből valódi és egyedi képzőművészet. Munkáin mindig érezzük a perfekt, tökéletes feldolgozást, azt a szakmai biztonságot, amely műveinek szuverén értéke, s amely által művészetének sajátos kisugárzása van. Nagyívű életút Muray Róberté, amelyhez a kezdetektől hozzá tartozott a természet- és állatszeretet, s amelyből külön is kiemelkedő a madarak iránti megkülönböztetett érdeklődése, megfigyelésük. Már pályaválasztását is befolyásolta ez a kettős gyökerűség: a rajz és a természet szeretete, s mindemellett összetett, sokszínű művészeti munkásságában is mindvégig jelen volt természet iránti érdeklődése. Ismerjük festőként, grafikusként, rajzolóként, illusztrátorként, ismerjük személyében az alkal-

mazott grafikus (címlapok, emb-lémák, jelvények), a plakáttervezőt, a nevezetes dioráma-hátterek tervezőjét, s még a szőnyegtervező művészt is. Sokoldalú személyiséggel együtt, szimbiózisban elsősorban madárszakértőnek tartja magát, ornitológusnak (kutatási eredményei ezt igazolják), de összességében tudományos és művészeti horizontja ennél tágabb.

Muray Róbert képi világa, stílusa nagy hagyományokban gyökerezik: németalföldi, romantikus ábrázolások méltó folytatóját látjuk benne, ahol nagy jelentősége van a művek atmoszférájának. Jól fogalmaz maga a művész, amikor egyfajta hangulati realizmusnak tartja felfogását. Valóban, képeiben nagy jelentősége van

a hangulatnak, az évszakoknak, a nap-szakoknak, mindennek „természetillata” van, amit látunk. Ugyanakkor nem feltétlenül idillikus, ami előttünk van, képi történései nem szépítenek, szépelegnek, hiszen munkáinak sokszor képezi tárgyát az állatok között folyó küzdelem, a faj- és létfenntartás ősi láncolata, sőt – uram bocsá’ – az ember és az állat közt folyó küzdelem is. Így leszünk részesei a ter-

mészet történéseinek, amelyeket, mint egy nagy vadász-író (vannak ilyen előképek bőven!) vagyis vadászfestő méltóságteljes alapaossággal tár fel előttünk... S mindez nagyon fontos! Muray Róbert képei telis-tele vannak élettel. Nem tájképek állatokkal, hanem életképek tájakkal. Nem a táj önmagában való szépsége a fontos (persze ez sem mellékes körülmény!), hanem a natúra, flóra és fauna szintézise.

A művész technikai repertoárja is igen gazdag. Gyönyörűen fest olajjal, szereti és elevenen, frissen, gazdag eszköztárral alkalmazza az akvarell technikát. Állat-ábrázolásait rengeteg rajzi vázlatra építi, személyes, saját megfigyelései a fontosak számára.

Amikor 75. születésnapját ünnepeljük, akkor természetesen köszöntjük Őt, mint a természetvédelem, a madárkutatás jeles személyiségét, de köszöntjük, mint a természetfestés

egyik legkiválóbb mesterét, művészt. Életmű áll már mögötte, de tervek vannak előtte. Folytatódjék tovább ez a kitartó, elmélyült alkotói munka!

Feledy Balázs

Muray Róbert következő kiállítása november 5. és december 3. között lesz látható Soporonban, a Pannon Galériában. A kiállítást Faragó Sándor, a Nyugat-Magyarországi Egyetem rektora nyitja meg november 5-én, 16 órakor. Muray Róbert tagtársunknak (és sokunk tanítójának) az évforduló alkalmából ezúton kívánunk mi is sok boldogságot!

EURÓPAI MADÁRMEGFYELŐ NAPOK 2006. OKTÓBER 7-8.

Figyelje meg Ön is a természet egyik leglátványosabb jelenségét, a madárvonulást! Az őszi vonuláshoz igazodva, október minden első hétvégén megrendezik az Európai Madárfigyelő Napokat. Ebben az időszakban, – különösen a vizes területeken – a madarak nagy tömegben gyűlnek össze, így megfigyelésük viszonylag könnyű, a megfigyelők gazdag élményekkel térhetnek haza. A rendezvényt Magyarországon a Magyar Madártani Egyesület szervezi. Az ország minden megyéjében és Budapesten is várjuk az érdeklődőket, akik a helyszín adottságaitól függően madárfigyelő túrákon vehetnek részt, találkozhatnak az egyesület munkatársaival, és betekintést nyerhetnek a természetvédelmi tevékenység kulisszatitkaiba. Töltsenek néhány kellemes órát a természetben vagy akár a saját kertjükben, és melleleg figyeljék meg a körülöttük lévő madarakat. Nem szükséges egész hétvégén, egész nap kint tartózkodni, elég csak egy órányi séta valamelyik tó partján, mezőn vagy erdőben. Nagyon fontos azonban, hogy vasárnap, tehát október 8-án délután 16 óráig jelezzék az MME-nek, hogy milyen helyszínen és mennyien vettek részt ezen az eseményen. A rendezvény ugyanis egyben verseny is az országok között. Egész pontosan az alábbi adatokat kell beküldeni: a megfigyelés helyszíne, a résztvevők száma, a megfigyelt madarak összeállítását, a három leggyakoribb madár neve és száma, ritka vagy érdekes madarak felbukkanása. Természetesen az sem probléma, ha nem tudják meghatározni a madárfajokat. Ebben az esetben elég csak a látott madarakat számolni és a helyszín megnevezése, résztvevők száma mellett ezt az adatot beküldeni. Az adatokat az mme@mme.hu e-mail címen, az 1/275-6247-es telefonszámon, ill. az 1/275-6267-es faxon várjuk. Magyarországon ebben a versenyben eddig kiváló eredményeket ért el, évek óta mindig az első három helyezett között vagyunk a látott madarak és a helyszínek számát tekintve. Mindez természetesen azt is jelenti, hogy hazánkban nagy az érdeklődés a madárvédelem iránt, egyre szélesedő társadalmi háttere van ennek a tevékenységnek. Mivel ez a program szerepel az országos környezetvédelmi jeles napok listáján is, az MME arra biztatja az iskolákat, baráti társaságokat, nemzeti parkokat és más környezetvédő szervezeteket, hogy önállóan is szervezzenek programot ezen a hétvégén. Aki nyilvános programot szeretne szervezni e jeles nap alkalmából, az jelezze az egyesületnél, mert a www.mme.hu honlapon folyamatosan frissíteni fogjuk a helyszínek listáját. A helyszínekről és a programokról szeptembertől tudunk felvilágosítást nyújtani. További információ: honlap: www.mme.hu; telefon: 40/200-401 (Helyi hívás díjért hívható kedvezményes kék szám.) e-mail: info@mme.hu

CSATLAKOZOTT A HARMINCEZEDIK TAG AZ MME-HEZ!

Nagy Péter Tamás, egyesületünk harmicezredik tagja, létávértesi diák. Péterrel az MME helyi csoportjának vezetője, Szakál László beszélgetett.

László: Péter, honnan jött az ötlet, hogy csatlakozz az MME-hez?

Péter: Mindig érdekelték a madarak és a természet, bár eddig nem foglalkoztam mélyebben a témával. A nővérem barátja tagja az egyesületnek, nála láttam a Madártávlatot, és mesélt is nekem az MME-ről. Megtetszett, és úgy gondoltam, én is jelentkezem. A családi tagságot választottunk.

László: Melyik a kedvenc madarad?

Péter: A töviszúró gébics.

László: Akkor biztos örültél a gébicses tagsági kártyának.

Péter: Persze, nagyon tetszik.

László: Szeretnél valamilyen természetvédelmi munkát közelről látni, vagy esetleg részt venni benne?

Péter: Igen, szeretnék majd én is adatokat küldeni a gólyafelméréshez, mert van egy gólyafészek a közelünkben.

László: Akkor engedd meg, hogy még egyszer gratuláljak! Szeretettel üdvözlünk az egyesületben, és bízom benne, hogy sok-sok élményt gyűjtesz majd ifjú madarászként.

Péternek az MME egy Svensson-madárhatározóval és egy Konus távcsővel kedveskedett.

Sok sikert, és örömet kívánunk a madarászáshoz!

ÖSSZEFOGÁS A DUNA VÉDELMEÉRT

Az aláírásgyűjtés folytatódik! A Magyar Madártani Egyesület támogatja a WWF azon kezdeményezését, amellyel a dunai hajózásfejlesztés alternatív, a természetet nem károsító módszereinek alkalmazását kéri a gazdasági és közlekedési minisztertől.

A WWF a Duna vízmélységének mesterséges növelése helyett, a flotta modernizációját, illetve a logisztikai és információs rendszerek fejlesztését javasolja, hiszen a Duna medrének átalakítása veszélyeztetné a folyó természeti értékeit, köztük számos védett és fokozottan védett madárfaj élőhelyét is. Kérjük, segítsen Ön is a megőrzésükkel azzal, hogy aláírásával támogatja a WWF petícióját! Aláírásgyűjtő ív a 06-1-214-5554-es telefonszámon igényelhető, vagy letölthető a www.wwf.hu/dunapeticio oldalról. Ugyanott on-line is aláírható a Duna védelmét kérő petíció.

A TISZATÁJ KÖZALAPÍTVÁNY

A Tiszatáj- Környezet- és Természetvédelmi Közalapítvány célja a Tisza-völgy és tájtörténetileg hozzákapcsolódó területek, valamint az Északi-középhegység térségének természeti értékei feltárásával, megóvásával és megismertetésével kapcsolatos feladatok, továbbá az egészséges emberi környezet kialakítása érdekében szükséges tennivalók szervezésével kapcsolatos feladatok ellátásának segítése, szervezése és megvalósítása. A kiemelkedően közhasznú tevékenységet folytató szervezet 2005. évi közhasznúsági jelentése letölthető a www.madartavlat.hu honlapról.

Válogatás 2006 májusának és júniusának érdekes madártani megfigyeléseiből

MÁJUS

A Szársomlyón a már április végén is látott hím déli hantmadár (*Oenanthe hispanica melanoleuca*) még május első hetében is megfigyelhető volt. A szintén a Szársomlyón már korábban is látott hím sövény-sármány (*Emberiza cirulus*) május közepéig még többször szem elé került. A fertőújlaki élőhely-rekonstrukciós területen április végén megfigyelt vörös ásolód (*Tadorna ferruginea*) május első harmadában még a területen tartózkodott.

Május első hetében Rétszilás közelében és a Montág-pusztán egy-egy hím, Hajdúszoboszló mellett egy tojó fakó rétihéj (*Circus macrourus*), a Biharugrai-halastavakon egy füles vöcsköt (*Podiceps auritus*), a Begécsi-víztárolón pedig egy öreg kacagócsér (*Gelochelidon nilotica*) láttak. A hónap második hetében Sárvár mellett egy hím karmazsinpírók (*Carpodacus erythrinus*), Nagyiván közelében pedig egy pásztorégém (*Bubulcus ibis*) került szem elé. Május közepén többször megfigyeltek egy nílusi ludat (*Alopochen aegyptiacus*) a Pusztaszéri melletti Vesszős-széken, a hortobágyi Csécsi-halastónál egy hím karmazsinpírók (*Carpodacus erythrinus*), a Makó-Rákos melletti Montág-pusztán pedig egy pásztorégém (*Bubulcus ibis*) mutatkozott. Ugyancsak a hó közepén látták az Ipoly völgyében költő énekeshattyú-párt (*Cygnus cygnus*) három kicsi fiókával (a fájnak ez a második költése hazánkban).

A hónap negyedik hetében két különböző nagy sárszalónkát (*Gallinago media*) is láttak Pusztaszéri közelében, és ugyanabban az időszakban egy öreg nászruhács laposcsőrű víztaPOS (*Phalaropus fulicarius*) is felbukkant az Abádszalók melletti Melegh-tanya ülepítőinél (ez a víztaPOS még június első felében is e területen tartózkodott).

Szinte egész május folyamán lehetett látni egy öreg hím kis godát (*Limosa lapponica*) a Dél-Alföldön, a madár hol a Csajtavon, hol a pusztaszéri Bűdös-széken tartózkodott, de a hónap második felében a fertőújlaki élőhely-rekonstrukciós területen is három hétig kitarított két nászruhács öreg hím kis goda.

Május végén a hortobágyi Angyalházán egy öreg kis csértlé (*Sterna albifrons*), Tetétlen közelében egy nászruhács sarki partfutót (*Calidris canutus*), a debreceni Tócsa-patak mellett egy karmazsinpírókot (*Carpodacus erythrinus*), a Fertőújlak melletti Borsodi-dűlőben pedig egy öreg nászruhács kenti csértlé (*Sterna sandvicensis*) és egy vékonycsőrű sirályt (*Larus genei*) figyelt meg.

JÚNIUS

A hónap legelején a Pusztaszéri melletti Bűdös-széken egy terecskát (*Xenus cinereus*) láttak. Június első hetében a fertőújlaki élőhely-rekonstrukciós területen egy öreg ékfarkú halfarkast (*Stercorarius parasiticus*) és egy öreg kis csértlé (*Sterna albifrons*), Apajon egy pásztorégém (*Bubulcus ibis*) láttak. Június első felében kétszer is feltűnt egy nílusi lúd (*Alopochen aegyptiacus*) a Tömörkény melletti Dongérben (ez valószínűleg ugyanaz a madár lehetett, amelyet korábban többször láttak már Pusztaszéri közelében). Június második hetében Kisújszállás közelében egy pásztorégémet (*Bubulcus ibis*), Abádszalók határában egy kacagócsér (*Gelochelidon nilotica*) láttak, Apajon pedig egy hím fakó rétihéja (*Circus macrourus*) került szem elé. Ugyanebben az időszakban a Begécsi-víztárolón egy nyakgyűrűs énekes hattyú (*Cygnus cygnus*) és egy kacagócsér (*Gelochelidon nilotica*) bukkant fel. A hónap közepén Jászberény közelében

egy nászruhács hím kucsmás sármány (*Emberiza melanocephala*), Fertőrákosnál pedig két öreg kacagócsér (*Gelochelidon nilotica*) került szem elé. Június második felében többször láttak egy átszíneződő halászsirályt (*Larus ichthyaetus*) a szegedi Fehér-tavon. A hónap harmadik hetében Budapesten egy balkáni fakopáncs × nagy fakopáncs hibridet (*Dendrocopos syriacus* × *Dendrocopos major*) azonosítottak.

Június utolsó hetében két öreg kacagócsér (*Gelochelidon nilotica*) láttak az észak-magyarországi Szentistván közelében, egy átszíneződő pusztai sas (*Aquila nipalensis*) pedig a Tiszakereseny melletti Lónyai-erdőben tűnt fel ebben az időben. A hónap végén a Szegedi-Fertőn is láttak egy öreg kacagócsér (*Gelochelidon nilotica*), a Duna pilismaróti szakaszán pedig egy hím nagy bukó (*Mergus merganser*) tűnt fel június utolsó napjaiban.

Június folyamán egy kisebb kerti sármány (*Emberiza hortulana*) populációt találtak a Gyula melletti Mályvádi-erdőben; volt olyan megfigyelési nap, hogy két párt és még egy további hímet sikerült megfigyelni, de akár négy-öt pár is fészkelhet a területen.

Köszönetet szeretnék mondani a madarak valamennyi megfigyelőjének, hogy adataikat közkinccsé tették, és egyben szeretnék felhívni a figyelmüket, hogy – amennyiben eddig még nem tették meg – a megfigyelések részletes dokumentációját mielőbb juttassák el a Nomenclator Bizottság titkárához (Zalai Tamás, H-5100 Jászberény, Berényi u. 6. (tamas.zalai@www.hnp.hu)). Az itt felsorolt adatok egyébként a Nomenclator Bizottsághoz beérkezett jelentésekből, az MME internetes levelezőlistáiról, az érdekes megfigyeléseket közzétevő SMS-hálózatból és a www.birding.hu internetes oldalról származnak.

Összeállította: Hadarics Tibor

Őszi madárvonulás a kertben

A madárvonulás, mint a bioszféra egyik leglátványosabb, határokat, kontinenseket átívelő természeti jelensége, ősidők óta foglalkoztatja az emberiséget. A madárvonulás megfigyelése szempontjából az őszi vonulási időszak a kedvezőbb, amikor a madarak „ráérősebben” repülnek. Ha útközben kedvező táplálkozó-területre találnak, azon akár hetekig is elidőzhetnek. A tavaszi vonulás gyorsabb, mert ilyenkor a fészkelőhelyekre sietnek a madarak, nem maradnak sokáig egy helyen.

A madárvonulás megfigyeléséhez sokszor még a kertből sem kell kimozdulni. A nyár végén kóborolni kezdenek a kis énekesmadarak, ősszel a vonuló példányok megjelenhetnek a kertben vagy annak környékén. Egyes kistestű madarak nem tesznek meg táplálkozás nélkül hosszú távolságot, némelyik szinte bokorról-bokorra vonul. Mások néhány napig egy területen táplálkoznak, majd egyik napról a másikra továbbállnak, nagyobb távolságokra repülve egy huzamban.

A madárbarát kertekbe ezért érdemes olyan bokrokat is ültetni, amelyek nyár végén, ősszel érlelik bogyóikat. Ezek a növények ráadásul télen is eséséget kínálnak a madaraknak, ami segít számukra átvészelnii a nehéz időszakot.

Cyülekező molnárfeccskék

A választék nagyon bőséges, ültethetünk vadrózsát, madárberkenyét, madárbirset, sóskaborbolyát, tűztöviset, vadszőlőt, húsos somot, borostyánt, fagyalt, galagonyát vagy tiszafát.

A legtöbb madarat a fekete bodza vonzza. Megfigyelések szerint a bodzabogyó minden más termésnél népszerűbb: 62 madárfajt táplál. Az érett bogyók többek között poszátákat, rigókat, sárgarigót csalogatnak a kertbe.

Az sem gond, ha valakinek nincs saját kertje. A nagyobb városok parkjai, a falvak melletti bozótosok – különösen a bodzások – is tömegesen vonzzák a madarakat. Érdemes rendszeresen meglátogatni ezeket a helyeket.

Fecskéink már a nyár vége felé csapatokba verődnek, ilyenkor könnyű megfigyelni őket villanydrótokon, háztetőkön. Szeptemberben vonulnak el Afrikába, de az észak felől érkező példányokkal még októberben is találkozhatunk.

Ősszel néhány vörösbegy is behúzódhat a kertbe, ahol gyorsan megtalálják a komposztombot. Az itthon maradókhoz észak felől érkezett példányok csatlakoznak.

A házi rozsdafarkú ősszel, szeptember-októberben vonul, de egy-egy példány át is telet. A hímek az őszi időszakban is énekelnek.

Az éjszaka vonuló énekes rigók kapcsolattartó hangja rövid „cip”-t szeptember végén, október elején akár a nagyvárosok felett is gyakran hallhatjuk. Ez a faj főleg földigilisztákat és csigákat fogyaszt, de ősszel a bogyókat is megeszi.

Fenyőrigót nagyobb számban októbertől figyelhetünk meg hazánkban. Ezek az északról érkező téli vendégek ezüstháton, ostorfákon, borókásokban, galagonyásokban táplálkoznak, de a fákon maradt gyümölcsöket is kedvelik. Csapatosan mozognak, reptükben „sakk-sakk” hangjaik jellemzőek.

A szőlőrigó is téli vendég, az északi költőhelyekről októberben, novemberben érkezik hozzánk. Nálunk főleg az ostorfák és az ezüstháton termését fogyasztja.

Szőlőrigó

© KALOTÁS ZSOLT FELVÉTELEI

A barátposzáta vagy barátka őszi vonulása augusztus végén kezdődik, de még októberben is találkozhatunk megkésett példányokkal. Ritkán át is teletnek egyes példányok. A barátkának augusztustól a bodza jelenti a fő táplálékát.

A kis poszáta a nyár végén és ősszel, a barátkához hasonlóan, a bodzásokat keresi fel, táplálékának jelentős részét az édeskés ízű fekete bogyók alkotják.

Bár általában nem ajánljuk a növények természetből való gyűjtését, néhány növényfaj mégis gond nélkül gyűjthető, mivel gyakoriak, erőteljesen terjednek, és a lakott területek környékén is előfordulnak. Ilyenek például a fekete bodza, a kőkény, a galagonya, a veresgyűrű som, valamint a szeder- és a vadrózsafajok. Védett területekről azonban semmiképpen ne gyűjtsünk növényeket sem, és kerüljük a sziklagyepekről, sziklakibúvásokról történő gyűjtést is!

Zöldike

Természetvédelem az állatkertekben

Tudtad, hogy az állatkert nem csak vadállatok bemutatására szolgál, hanem ismeretterjesztő és természetvédelmi feladatokat is ellát?

Az előző számunkban már olvashattál arról, hogy sok állatfaj került a kipusztulás szélére az illegális kereskedelem miatt. A veszélyeztetett állatfajokat az állatkertekben próbálják szaporítani, hogy azután utódaikat visszatelepíthessék eredeti élőhelyükre. Ilyen nemzetközi program eredményeképpen búj ki a tojásból a Fővárosi Állat- és Növénykertben Tinta, a jácintkék ara. Az állatkert két gondozója nevelte fel a fiókat.

„A budapesti állatkertben élő jácint ara pár néhány éve eljutott a tojásrakásig, sőt már fióka is kelt alattuk, azonban különböző okok miatt eddig nem nőttek fel a fiatalok. Ez vezetett arra az elhatározásra, hogy az egyik fészekaljából próbáljunk meg mesterséges keltetés és nevelés során fiókat nevelni” – meséli Molnár Zoltán, a Fővárosi Állat- és Növénykert munkatársa. „A várakozásokat siker követte, 2003. május 26-án alig több mint 20 gramm testtömeggel kikelt az apróság. Táplálását két-, éjszaka pedig háromóránként végeztük. Az első hetekben inkubátorban, 35 °C-ról folyamatosan csökkenő hőmérsékleten lakott

a – későbbi égszínkék tollruha miatt Tinta névre keresztelt – apró óriás. Jelenleg az állatkertben barátja, a Kuka nevű sárgakék ara mellett tekinthető meg.”

Fajnév: jácintkék ara

(*Anodorhynchus hyacinthinus*)

Származási hely: Dél-Amerika, Brazília, Bolívia, Paraguay

Átlagos életkor: 40-50 év

Testhossz (fejtetőtől farokvégig mérve): 100 cm. A világ legnagyobb élő papagájfaja.

Testsúly: 1100-1600 g

Ivarérettség: 5-7 éves korban

Tojások száma: 1-2

Kotlási idő: 25-29 nap

Kirepülési idő: 90 napos korban.

A fiatal madarak gyakran még a szülőikkel maradnak egy ideig.

Egyéb tudnivalók: Ez a faj szigorúan védett (CITES I. besorolású). Eredeti élőhelyén erdőben, illetve mocsaras vidé-

keken, pálmaligetekben fordul elő, lehetőleg vízközelben. Párban, vagy kisebb csapatokban tartózkodnak. Röpte gyors, egyenes, szárnycsapásai nem túl nagyok. Az összetartozó párok repülés közben sem távolodnak el egymástól. Rendkívül óvatos madár, ritkán látható; ha teheti, elbújik az erdő sűrűjében vagy a fészekodújában. Fészket nagy fák üregébe vagy sziklahasadékba építi, költési időszaka július és december közé esik. Szaporodása nehézkes, mivel nagyon sok tojás, illetve fiatalon kikelt fióka esik áldozatul a ragadozóknak, betegségeknek, ráadásul a fiókákat madárkereskedők is gyűjtik.

© MOLNÁR VIKTOR FELVÉTELEI

Sára, 14 éves

– Szerinted miért vannak állatkertek?
– Szerintem azért, hogy bemutassák az élővilág sokszínűségét és bemutassák az állatokat, hogy megőrizsék a védett állatfajokat, és tenyesszék őket, hogy növekedjen a létszámuk.

A gyerekek a Játék-mester táborának résztvevői.

Virág, 11 éves

– Szerinted miért vannak állatkertek?
– Hogy a gyerekeket meg a felnőtteket megismertessék az élővilággal, az állatokkal, a növényekkel.

Marcell, 14 éves

– Szerinted miért vannak állatkertek?
– Szerintem például, hogy olyan állatok, amelyek nem élnek az országunkban, azokat is megismerjük, és a kihalás szélén álló fajokat is megpróbálják tovább szaporítani. Az állatkerteket főleg a gyerekeknek csinálták, hogy jobban megismerhessék az állatvilágot.

Fedezd fel!

Fedezd fel a lakóhelyed környékén előforduló lepkéket! A kertbe ültetett növények virágain számos fajuk megfigyelhető; egyik kedvencük a nyáriorgona, amelynek lila vagy fehér színű virágzatain sokféle lepke figyelhető meg. A kerti virágok tehát nem csupán önmagukban gyönyörködtetik a szemet, további élményt jelentenek a rajtuk nektárt szívogató nappali pávaszemek, Atalanta-lepkék, rókalepkék és társaik. Becsalogathatod a kertbe e színpompás rovarokat úgy is, ha etetőt vagy itatót készítesz nekik.

Lepkeetető készítése:

1. Fogj egy befőttesüveget, fúrj a fémfedél közepére egy lyukat, tömd be vattával vagy pamutszövettel!
2. Az üveget úgy töltsd fel sűrű, cukros vízzel, hogy a pamutszövet fel tudja szívni azt!
3. Akaszd fejjel lefelé egy olyan napos helyre, amelyet a lepkék könnyen megtalálnak!

A lepkéknek segíthetsz az etető megtalálásában, ha színes, vékony szövetből virágsziromhoz hasonló formákat vágsz ki, és azt – mintegy virágot formázva – az üveg fedele alá szorítod. Így a lepkéetető egy fejjel lefelé fordított virághoz lesz hasonló. Kísérletezz a cukoroldat töménységével, azonban ne

tegyél bele édesítőszer, mézet vagy mesterséges adalékokat.

A lepkék szeretnek szívogatni rotahadót, túlérett gyümölcsökön is. A hazai, nagy cukortartalmú gyümölcsöket ajánljuk (például sárgabarack, szilva, őszibarack stb.). Helyezz ilyen gyümölcsöket a kert egy szegletébe, a lepkék szeretni fogják! Az erdőn, mezőn járva gyakran megfigyelhetitek azt is, hogy egy-egy pocsolya körül tucatjával gyűlnek össze a nedves talajt szívogató lepkék.

Lepkeitató készítése:

A legegyszerűbb, ha egy napos, zavartalan kertsarokban a talaj egy-két négyzetméteres foltját fellocsolod. Ez azonban rendszeres munkát igényel.

Itatóhelyet úgy is kialakíthatsz, ha egy földbe ásott edénybe tözeget helyezel el, mivel ez sokáig megtartja a vizet, és a felszíne hosszú időn keresztül nedves marad.

Határozókönyv segítségével azonosítsd be a fajokat!

Készíts rajzot vagy fényképet a lepke-látogatókról, de ne fogd meg őket!

A legjobb munkákat bemutatjuk a www.mme.hu galériájában.

Rejtvény

1. 8 lábú, méreggel ölé ízeltlábú; 2. legnagyobb méretű ragadozómadarunk; 3. mérgekgígyó-nemzetség; 4. őszi-tavaszi madármozgás; 5. szőlőfélék kapaszkodásra módosult szára; 6. a Föld légterében húzódo, az UV-sugárzástól védő réteg; 7. csalóány; 8. kis termetű, lebegő vízi szervezetek közössége; 9. egyes állatok (pl. szarvasmarha, orrszarvú) fején található üreges szaruképlet; 10. kormorán; 11. a tollzat rendszeres cseréje

1.														
2.														
3.														
4.														
5.														
6.														
7.														
8.														
9.														
10.														
11.														

A megfejtés egy olyan bogárfaj neve, amely lárva korában méhekkel cipelteti magát. Fejtsd meg a rejtvényt, és ha van kedved, nézz utána ennek a különleges történetnek! Megfejtésedet szeptember 25-ig várjuk az MME címeire: 1121 Budapest, Költő u. 21.

A Madártávlát 2006/3. számában feladott rejtvényünk helyes megfejtése:

A – erdei fülesbagoly; B – házi rozsdafarkú; C – kék cinege;
D – tőkés réce; E – dolmányos varjú

Nyerteseink:

Daczi Péter, Budapest

Vörös Annamária, Szombathely

Nyereményük:

a Természetkalauz sorozat

Lepkék c. kötet

Gratulálunk!

LEGYEN MME-TAG!

Az egyesület aktív tagjai és szakemberei időt és fáradságot nem kímélve dolgoznak céljaink megvalósításában. Bizonyosak vagyunk abban, hogy tagjaink, partnereink méltán lehetnek büszkék munkánkra, és elmondhatják, hogy az MME támogatásával jelentős mértékben hozzájárultak hazánk természeti értékeinek megóvásához.

Tagjaink

- kézhez kapják a Madártávlát c. folyóiratot
- részt vehetnek az egyesület rendezvényein
- táborainkban, madárvártáinkban megismerkedhetnek a madár- és természetvédelem kérdéseivel
- kedvezményesen hozzájuthatnak az MME saját kiadású könyveihez, plakátjaihoz, egyéb kiadványaihoz
- lehetőséget kapnak arra, hogy kapcsolatot teremtsenek hasonló gondolkozású emberekkel
- ismereteiket a madarakról kibővíthetik, elmélyíthetik
- az Interneten való jelenlétünknek köszönhetően részt vehetnek egy madárász-levelezőlistán
- a családi tagságot választó tagok között minden év végén ajándékokat sorsolunk ki
- élhetnek az Alapszabályban foglalt jogaikkal
- kapcsolódhatnak az MME programjaihoz.

MME belépési adatlap letölthető az egyesület honlapjáról, illetve igényelhető az egyesület címén: 1121 Budapest, Költő u. 21.

Tel.: 1/275-6247, Fax: 1/275-6267

A Madártárlatban ezúttal a ForrásVíz természetfotós mesterkurzus résztvevőinek munkáiból mutatunk be néhányat.

Fattyúszerkő

© Győri István

Öreg bakcsó

© Níkházy Márta

Libahúzás

© Győri István

Fiatallakcsó

© Níkházy Márta

Havasi csókák

© Nagy Katalin

A Forrásy Csaba és Vizúr János fotóművészek vezetésével, középhaladók és haladók részére szervezett tanfolyam hazai és külföldi terepgyakorlatot is kínál az elméleti oktatás mellett!

Időpont: 2006. szeptember 20-tól szerdánként, 18 órától. Helyszín: Újpesti Gyermekek és Ifjúsági Ház. Budapest IV. István u. 17-19. I. em. 117-es terem. Ízelítő a témákból: makró, táj, nagyvad, madár, vakuhasználat, analóg és digitális technika. 10x3 óra elmélet, 6 nap terepgyakorlat, +3 nap külföldi terepgyakorlat. Információ: tel: 06/30-9507-687, 06/30-2745-876, 06/30-398-1033, e-mail: naturfoto@t-online.hu; www.vizurart.com, <http://forrasy.uw.hu>

EURÓPAI MADÁRMEGFIGYELŐ NAPOK október 7-8.

Csatlakozzon
ÖN is!

<http://eurobirdwatch.birdlife.org>

BirdLife
EuroBirdwatch™

EuroBirdwatch 06

Magyar Madártani Egyesület
www.mme.hu

TOYOTA

